

MARTA LABUDA ▶▶

Uniwersytet Jagielloński

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5327-9426>

Udział Parlamentu Europejskiego w procesie kształtowania ukraińskiego prawa wyborczego¹

European Parliament's participation in the process of shaping Ukraine's electoral law

Abstract

The article is an attempt to look at the process of shaping Ukraine's electoral law in terms of the European Parliament's initiatives. The research aim is to demonstrate the influence of the European Parliament in this regard. The research was based on a qualitative methodology with the use of institutional and legal analysis and critical analysis of strategies. The research showed that the European Parliament was the main initiator of changes in Ukraine's electoral law after the entry into force of the Association Agreement. European Parliament significantly contributed to the reforms' implementation and made Ukraine one step closer to the European Union.

Keywords: Ukraine, European Parliament, election law, reforms

¹ Artykuł powstał przy wsparciu finansowym udzielonym w ramach stypendium naukowego im. prof. Richarda Pipesa w Instytucie Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk w Warszawie.

Участие Европейского Парламента в процессе формирования избирательного законодательства Украины

Аннотация

Статья представляет собой попытку взглянуть на процесс формирования избирательного законодательства Украины с точки зрения инициатив Европейского Парламента. Цель исследования – продемонстрировать влияние Европейского Парламента в этом отношении. Исследование основано на качественной методологии со стратегией институционально-правового анализа и критического анализа источников. Исследования показывают, что Европейский Парламент был главным инициатором изменений в избирательном законодательстве Украины после вступления в силу Соглашения об ассоциации. Европейский Парламент внес значительный вклад в реализацию реформ и сделал Украину на шаг ближе к Европейскому Союзу.

Ключевые слова: Украина, Европарламент, избирательное право, реформы

Wprowadzenie

Proces transformacji na Ukrainie został zapoczątkowany w 1991 roku po rozpadzie Związku Radzieckiego i proklamowaniu niepodległości byłych republik. Okres ten nazwano „ustrojowymi przeobrażeniami w państwach realnego socjalizmu, które rozpoczęły procesy zmian politycznych mających w konsekwencji doprowadzić je do systemów demokratycznych” (Stelmach, 2003).

Po uzyskaniu niepodległości Ukraina ujawniła zamiar integracji w systemach europejskich, która umożliwiła rozwój demokratycznych wartości i instytucji. Co więcej, ważnym czynnikiem „europeizacji” każdego państwa posttotalitarnego jest aktywny udział jednostki w kształtowaniu się społeczeństwa obywatelskiego. A istotną rolę na tej drodze pełni prawo wyborcze (Pankiewicz, 2012; Marszałek-Kawa, Plecka, 2018, s. 509–511).

Podstawy prawa wyborczego Ukrainy zawarto w Konstytucji z 1996 roku, ustawie o wyborach prezydenta Ukrainy z 1999 roku, ustawie o partiach politycznych z 2001 roku, ustawie o wyborach deputowanych do Rady Najwyższej Ukrainy z 2011 roku oraz ustawie o Komisji Wyborczej z 2004 roku (Sydun, 2011). Wszystkie akty później nowelizowano. Ustawa o wyborach

prezydenta Ukrainy z 1999 roku utraciła moc prawną wraz z przyjęciem w dniu 19 grudnia 2019 roku nowego kodeksu wyborczego. Moc prawną utraciła też część przepisów ustawy o wyborach deputowanych do Rady Najwyższej Ukrainy z 2011 roku.

Doświadczenie wyborcze społeczeństwa ukraińskiego obejmuje wybory deputowanych Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich w 1989 roku, wybory do Rady Najwyższej Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej w roku 1990, wybory do Rady Najwyższej Ukrainy w latach 1994, 1998 i 2002, 2006, 2007, 2012, 2014, 2019, wybory prezydenckie w latach 1991, 1994, 1999, 2004, 2010, 2014, 2019. Specyfiką Ukrainy są częste zmiany ustawodawstwa wyborczego prawie przed każdymi wyborami prezydenckimi bądź parlamentarnymi. System polityczny jest systemem dynamicznym, co wykazuje potrzebę zmian.

W historii systemu wyborczego na Ukrainie wyróżnia się kilka głównych etapów, przeplatanych powtarzającymi się co cztery lata wyborami parlamentarnymi. W 1990 roku dyskutowano nad nowym prawem wyborczym do ukraińskiego parlamentu. W latach 1991–1993 dokonano bezskutecznej próby wprowadzenia znaczących zmian do prawa wyborczego z ery radzieckiej przed pierwszymi postradzieckimi wyborami parlamentarnymi w 1994 roku. W latach 1994–1997 debatowano nad wieloma kwestiami związanymi z wyborami 1994 roku i przyjęto mieszany system wyborczy w wersji równoległej. Z kolei w latach 1998–2005 rozważano nad dalszymi kierunkami reform, a następnie przyjęto zasadę reprezentacji proporcjonalnej (Sokół, 2007). W latach 2006–2013 prace parlamentu skupiały się głównie na reformach, mających umożliwić zawarcie układu o stowarzyszeniu z Unią Europejską (UE). Zwycięstwo Wiktora Janukowycza w wyborach prezydenckich 2010 roku, a w konsekwencji orzeczenie Sądu Konstytucyjnego na Ukrainie z 30 września 2010 roku, przywracające prezydentowi kompetencje utracone w wyniku przyjęcia nowej roli konstytucyjnej w grudniu 2004 roku, spowodowało ponowne przekształcenie ustroju państwa z republiki parlamentarno-prezydenckiej w republikę prezydencko-parlamentarną i utratę przez Radę Najwyższą Ukrainy istotnej części kompetencji na rzecz prezydenta. Z kolei w 2014 roku, podpisując polityczną część układu o stowarzyszeniu z UE, Ukraina, jako państwo Partnerstwa Wschodniego, zobowiązała się do przeprowadzenia reform, które zbliżyłyby ukraińskie prawo wyborcze do standardów UE.

Artykuł jest próbą spojrzenia na proces kształtowania prawa wyborczego Ukrainy pod kątem inicjatyw Parlamentu Europejskiego (PE). Celem badań jest wykazanie wpływu PE w tym zakresie. Na potrzebę celu badawczego postawiono pytanie badawcze: jaki wpływ ma działalność PE na proces kształtowania prawa wyborczego Ukrainy? W odpowiedzi na pytanie badawcze przyjęto hipotezę badawczą. Jest nią stwierdzenie, iż PE jest głównym inicjatorem zmian w prawie wyborczym na Ukrainie. Instytucja ta przyczyniła się w dużym stopniu do realizacji reform na Ukrainie i spowodowała, że znalazła się ona o krok bliżej UE.

Początkowo opisana została podstawa prawna relacji pomiędzy Ukrainą a UE. Następnie przedstawiona została inicjatywa PE, dotycząca przyjęcia ustawy o Najwyższym Sądzie Antykorupcyjnym przez Ukrainę. Ponadto autorka przybliżyła udział PE w wyborach prezydenckich i parlamentarnych na Ukrainie w 2019 roku, a także dalsze konsekwencje tych działań. W kolejnej części omówiony został nowy kodeks wyborczy.

Badania przeprowadzono w oparciu o metodologię jakościową wraz z użyciem strategii analizy instytucjonalno-prawnej oraz krytycznej analizy źródeł. Materiał badawczy stanowiły dokumenty rządowe Ukrainy oraz dokumenty UE. Ponadto posłużono się monografiami oraz portalami internetowymi poświęconymi danej problematyce. Autorka korzystała ze źródeł w języku polskim oraz ukraińskim.

Podstawa prawna

Układ o stowarzyszeniu stanowi podstawę prawną relacji pomiędzy Ukrainą a UE. Układ ten zobowiązuje do bliskich i długotrwałych stosunków opartych na wspólnych wartościach, takich jak: poszanowanie zasad demokratycznych, praworządność, dobre sprawowanie rządów, prawa człowieka i podstawowe wolności, niedyskryminacja osób należących do mniejszości i poszanowanie różnorodności, godności ludzkiej (*Układ o stowarzyszeniu...*, 2014). Stowarzyszenie polityczne i integracja gospodarcza Ukrainy z UE uzależnione są od postępów we wdrażaniu układu, osiągnięć Ukrainy w zapewnianiu poszanowania wspólnych wartości oraz postępów w osiągnięciu zbliżenia do UE pod względem politycznym, gospodarczym i prawnym (*Układ o stowarzyszeniu...*, 2014).

W ramach współpracy w zakresie sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa Ukraina i UE przywiązują szczególną wagę do konsolidacji praworządności oraz ogólnego wzmocnienia instytucji na wszystkich szczeblach w dziedzinie administracji, a szczególnie w dziedzinach egzekwowania prawa i wymiaru sprawiedliwości. Współpraca ma na celu w szczególności wzmocnienie sądownictwa, zwiększenie jego skuteczności, zagwarantowanie jego niezależności i bezstronności oraz zwalczanie korupcji. Wszelka współpraca w dziedzinie sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa winna kierować się przestrzeganiem praw człowieka i podstawowych wolności (*Układ o stowarzyszeniu...*, 2014).

Układ o stowarzyszeniu wymaga dostosowywania przepisów prawa wyborczego do standardów unijnych. Co więcej, przeprowadzenie reform prawnych jest niezbędnym warunkiem skutecznego wdrożenia układu.

Większość układu o stowarzyszeniu jest stosowana od 1 września 2014 roku. Z kolei od 1 stycznia 2016 roku obowiązuje też pogłębiona i kompleksowa strefa wolnego handlu. Decyzję o zawarciu pozostałych części układu przyjęto 11 lipca 2017 roku, co było ostatnim krokiem w procesie ratyfikacji. Układ jest stosowany od 1 września 2017 roku (Labuda, 2018).

Najwyższy Sąd Antykorupcyjny

PE popierał przyjęcie przez Ukrainę ustawy o Najwyższym Sądzie Antykorupcyjnym (NSA). Została ona przyjęta 7 czerwca 2018 roku przez Radę Najwyższą Ukrainy w drugim czytaniu. Ustawę poparło 315 deputowanych (Вінокуров, 2018). Ustanowiła ona zasady organizacji i działania NSA, specjalne wymagania co do sędziów i zasady ich działalności, a także zasady przeprowadzania konkursów na stanowiska sędziowskie (*Закон України про Вищий антикорупційний суд*, розділ I, стаття 1).

Ustawa określiła NSA jako „działający ciągle wyspecjalizowany sąd w systemie sądowniczym Ukrainy, zadaniem którego jest prowadzenie działalności sądowniczej zgodnie z zasadami określonymi w ustawie oraz procedur sądowych w celu ochrony osób, społeczeństwa i państwa przed działaniami korupcyjnymi i związanymi z nimi przestępstwami oraz kontroli sądowej w ramach postępowań przedsądowych, z zachowaniem praw i swobód obywatelskich” (*Ukraiński parlament uchwalił...*, 2018). Na mocy

przepisów ustawy jurysdykcją NSA zostało objęte całe terytorium Ukrainy, a postępowania powinny dotyczyć przestępstw popełnionych z odpowiednich artykułów Kodeksu Karnego Ukrainy, dotyczących karania za przestępstwa korupcyjne (*Закон України про Вищий... , rozdział II, art. 4*).

W ustawie wymieniono także specjalne wymagania co do sędziów, którzy mogą obejmować posady w ramach NSA. Kandydaci muszą posiadać co najmniej pięcioletni staż pracy na stanowisku sędziowskim, stopień naukowy i co najmniej siedmioletni staż pracy naukowej w zakresie nauk prawnych, jak również co najmniej siedmioletnie doświadczenie pracy w adwokaturze (*Закон України про Вищий... , rozdział III, art. 7*). Co więcej, w celu zachowania najwyższych standardów w doborze sędziów NSA zaplanowano utworzenie Społecznej Rady Ekspertów Międzynarodowych, której zadaniem byłaby ocena kandydatów na stanowiska sędziowskie.

Ukraina zgodziła się przyjąć główne wymogi instytucji zachodnich co do procesu formowania NSA, w tym zagwarantowanie wpływu ekspertów zgłaszanych przez organizacje międzynarodowe na wybór sędziów nowo tworzonego sądu. W praktyce oznaczało to włączenie do procedury wyboru sędziów wybitnych prawników (zarówno obywateli Ukrainy, jak i cudzoziemców) zgłaszanych przez UE oraz międzynarodowe organizacje finansowe (Jarosiewicz, 2018).

Uchwalenie ustawy o NSA było jednym z wymogów przekazania Ukrainie kolejnej transzy pomocy finansowej przez PE i Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW) (*Na Ukrainie zacznie działać Najwyższy Sąd Antykorupcyjny... , 2019*). Niegdyś MFW uzależnił od powołania NSA dalszą współpracę z władzami ukraińskimi.

Powołana instytucja rozpoczęła działalność 5 września 2019 roku (*Перший рік роботи Антикоруцы: «зрада» чи «перемога»... , 2020*). W pierwszym roku swojej działalności NSA udowodnił, że jest niezależną i skuteczną instytucją antykorupcyjną, a jego sędziowie okazali się profesjonalistami.

Ustanowienie NSA nie miało bezpośredniego wpływu na kształt prawa wyborczego na Ukrainie. Z kolei ma to kluczowe znaczenie dla formowania się prawa wyborczego w dziedzinie sądownictwa. Wiąże się to bowiem z przyjęciem nowych zasad wyborów na stanowiska sędziowskie i zagwarantowaniem wpływu na ten proces ekspertów zgłaszanych przez organizacje międzynarodowe. Z pewnością poprawi to funkcjonowanie systemu prawa wyborczego.

Wybory prezydenckie oraz parlamentarne 2019 roku

Jedną z podstaw ustroju demokratycznego są wolne i uczciwe wybory, a w tym również sposób wyłaniania organów władzy oraz mechanizmy jej kontroli. Co więcej, wybory umożliwiają realizację zasady suwerenności narodu.

W dniach 13–14 marca 2019 roku odbyło się w Strasburgu dziewiąte posiedzenie Komisji Parlamentarnej Stowarzyszenia UE-Ukraina. W oświadczeniu końcowym i w zaleceniach ponownie wyrażono zdecydowane poparcie dla suwerenności i integralności terytorialnej Ukrainy w granicach uznanych na szczeblu międzynarodowym. Podkreślono również głębokie zaniepokojenie dalszym pogarszaniem się sytuacji w zakresie bezpieczeństwa w Donbasie i potępieno działania Rosji na Morzu Azowskim, o ile stanowią one naruszenie międzynarodowego prawa morskiego i międzynarodowych zobowiązań Rosji (*EU-Ukraine Parliamentary Association Committee...*, 2019).

Parlament Europejski zabiegał o to, by w okresie przedwyborczym rząd Ukrainy wprowadził rozwiązania zapobiegające zakłóceniom konkurencji politycznej i manipulacji dzięki koncentracji władzy politycznej, gospodarczej i medialnej w rękach niewielkiej liczby osób. Wysłał on misję obserwacyjną na wybory prezydenckie w marcu i kwietniu 2019 roku (*EU-Ukraine Parliamentary Association Committee...*, 2019). Zdaniem Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE ogólnie przestrzegano podstawowych wolności i kandydaci mogli bez przeszkód prowadzić kampanię wyborczą. Głosowanie było dobrze zorganizowane, przejrzyste i przebiegało sprawnie. Wiarygodność procesu wyborczego osłabiła jednak pewna liczba nieprawidłowości oraz sygnały o nadużywaniu zasobów państwowych i kupowaniu głosów (*Parlament Europejski. Trzej sąsiedzi...*, 2021).

PE z zadowoleniem przyjął odnowę Centralnej Komisji Wyborczej (CKW) Ukrainy (*Центральна Виборча Комісія. Постанова про склад окружних виборчих комісій...*, 2019)², która miała zasadnicze znaczenie dla wiarygodności procesu wyborczego w tym kraju. Potwierdziły to wyniki ostatnich wyborów prezydenckich z 2019 roku, w których w drugiej turze zwyciężył Wołodumyr Zełeński (*Результати виборів президента України...*, 2019).

² Zatwierdzenie przez Radę Najwyższą Ukrainy nowego składu CKW.

Dzięki działaniom PE wybory prezydenckie oraz noc podliczania oddanych w nich głosów przeszły bez systematycznych naruszeń ordynacji wyborczej (*Centralna Komisja Wyborcza Ukrainy: Wybory przeszły bez większych naruszeń...*, 2019), a dane wybory zostały uznane za najbardziej demokratyczne w historii państwa. Kluczowym był fakt, iż w wyniku Euromajdanu do władzy doszli przedstawiciele ugrupowań prodemokratycznych i prozachodnich, którym zależało na demokratyzacji procesu wyborczego.

Dodatkowo PE domagał się, aby jeszcze przed wyborami parlamentarnymi w 2019 roku przeprowadzić reformę ordynacji wyborczej zgodnie z zaleceniami Zgromadzenia Parlamentarnej Rady Europy, Komisji Weneckiej oraz Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka. Wzywał Ukrainę do zapewnienia, że skład ukraińskiej CKW odzwierciedla równowagę polityczną wszystkich właściwych sił politycznych i podkreślał, że praworządność jest podstawowym warunkiem dobrej i skutecznej realizacji układu o stowarzyszeniu.

Planowane na 21 października 2019 roku wybory parlamentarne na Ukrainie odbyły się przedterminowo 21 lipca (*Результати виборів в Раду в Україні 2019...*, 2019). Inicjatorem ich przyspieszenia był Zeleński, który dwa dni po swojej inauguracji rozwiązał Radę Najwyższą. Mimo wątpliwości co do prawomocności tej decyzji Sąd Konstytucyjny ją usankcjonował, poddając się zarówno woli nowego prezydenta, jak i nastrojom społecznym. Zeleński dążył do szybkiego skapitalizowania wysokiego osobistego poparcia i przekucia swojego sukcesu w sukces ugrupowania „Sługa Narodu” w wyborach parlamentarnych. Ugrupowanie to uzyskało 43,16% głosów poparcia (*Офіційні результати парламентських виборів 2019...*, 2019). Ostatecznie Zeleński wygrał drugą turę wyborów prezydenckich z dość wysokim wynikiem – 73% (*Wołodymyr Zełenski zwycięzca wyborów prezydenckich na Ukrainie...*, 2019).

Nowy Kodeks Wyborczy

PE wezwał Ukrainę do przyjęcia nowego kodeksu wyborczego jeszcze w 2018 roku (*European Parliament resolution of 12 December 2018 on the implementation of the EU Association Agreement with Ukraine...*, 2018), który to miał zapewnić równe możliwości reprezentacji i ubiegania się o mandat

kandydatom wszystkich narodowości zamieszkujących Ukrainę (Trojan, 2018). Początkowo prognozy dotyczące przyjęcia nowego kodeksu wyborczego na Ukrainie były rozczarowujące: ani władza, ani „większościowcy”³ nie chcieli utracić swoich wpływów (Куренной, 2019).

Nowy kodeks wyborczy został przyjęty 11 lipca 2019 roku przez Radę Najwyższą Ukrainy w drugim czytaniu (*Верховна Рада ухвалила новий Виборчий Кодекс України...*, 2019). Za jego przyjęciem zagłosowało 230 deputowanych z niezbędnych 226 głosów (*Поіменне голосування про проект Виборчого кодексу України...*, 2019).

Przyjęty dokument scalił pięć obecnych ustaw: „O wyborach deputowanych Ukrainy”, „O wyborach prezydenta Ukrainy”, „O wyborach lokalnych”, „O centralnej komisji wyborczej” oraz „O państwowym rejestrze wyborców”. Składał się z trzech części poświęconych ogólnym zasadom przeprowadzania wszystkich wyborów, zasadom przeprowadzania wyborów krajowych (prezydenckich i parlamentarnych) oraz procedurom przeprowadzania wyborów lokalnych (*Проект Виборчого кодексу України...*, 2019).

Nowy kodeks wyborczy ustanowił, że kongres partii, przy obecnych nie mniej niż 200 delegatach, zatwierdza listę kandydatów i nominuje ich na posłów. Lista ta winna być podzielona na 27 list regionalnych według liczby regionów wyborczych (*Parlament Ukrainy uchwalił nowy kodeks wyborczy...*, 2019). Co więcej, każdy kandydat musi zostać przydzielony zarówno do okręgu krajowego, jak i jednego z okręgów regionalnych. Ponadto kodeks określił specjalną procedurę tworzenia listy stron. Lista musi zawierać co najmniej pięć przedstawicieli z każdego regionu (Гелюх, 2019). Ich kolejność na listach krajowych i regionalnych określa kongres. Partia może zwrócić się do CKW w sprawie odwołania decyzji o rejestracji kandydata nie później niż 20 dni przed dniem głosowania. Podobnie do norm obowiązującego prawa wyborczego, kolejność partii zależy od ich numeru ustalonego przez CKW podczas losowania. Oficjalny numer na oficjalnej liście nie może zostać zmieniony.

³ Większościowcy – deputowani Rady Najwyższej Ukrainy VIII kadencji, będący członkami Frontu Ludowego, ukraińskiej partii politycznej o profilu liberalno-demokratycznym, proeuropejskim oraz nacjonalistycznym, oraz Bloku Petra Poroszenki (obecnie Europejska Solidarność), określanej jako ugrupowanie reprezentujące konserwatywny liberalizm.

Przyjęty kodeks nadał pierwszeństwo i gwarantowane prawo do przedstawienia jednej osoby w komisjach wyborczych partiom, które posiadają frakcje w obecnej kadencji Rady Najwyższej. Pozostałe partie, które zarejestrowały kandydatów, proponują swoich przedstawicieli i wyznaczają ich podczas losowania. Partie tworzą również zagraniczne lokale wyborcze, natomiast jeśli strony nie przedstawiły wystarczającej liczby kandydatów, w ich tworzeniu może uczestniczyć Ministerstwo Spraw Zagranicznych (*Parlament Ukrainy uchwalił nowy kodeks wyborczy...*, 2019).

W karcie do głosowania wyszczególniono nazwę wyborów, numer okręgu wyborczego lub regionu oraz trzy „okna”, w których wyborca wpisuje numer partii, na którą chce głosować. W Karcie wpisany zostaje numer partii, na którą wyborca głosuje. Poniżej, w razie potrzeby, obywatele mogą zaznaczyć numer kandydata, którego chcą wspierać wyłącznie z tej samej partii, za którą głosują. Wyborca nie może wpisać kandydata z innej partii. Jeśli wyborca nie wypełnił tego pola, zgadza się z kolejnością kandydatów zaproponowanych przez partię. Założono, iż kabina do głosowania będzie wyposażona w plakaty wskazujące numery wszystkich partii, jak również kandydatów z określonej partii na określonej liście regionalnej. Jeżeli, nie posiadają numeru partii, wskazanego przez wyborcę, lub wprowadzono nieistniejący numer partii, uznaje się je za nieważne (*Parlament Ukrainy uchwalił nowy kodeks wyborczy...*, 2019).

Licząc głosy wyborców, komisje wyborcze określają przede wszystkim liczbę głosów dla każdej z partii. Zgodnie z kodeksem wyborczym ustalono, iż w następnym etapie głosy będą obliczane dla poszczególnych kandydatów na listach każdej ze stron. Po zakończeniu procesu liczenia Komisje sporządzają protokół (*Parlament Ukrainy uchwalił nowy kodeks wyborczy...*, 2019).

Przyjęcie nowego zbioru ustaw wyborczych miało na celu ujednoczenie ustawodawstwa wyborczego Ukrainy, jak również likwidację korupcyjnego elementu procesu wyborczego, w którym miejsca na listach partyjnych często były „sprzedawane” lub „kupowane” (Гелюх, 2019).

Nowy zbiór ustaw wyborczych przeznaczono na przyszłe wybory, ponieważ kodeks wejdzie w życie dopiero 1 grudnia 2023 roku (Червоненко, Данильченко, 2019). Przyjęcie nowego kodeksu wyborczego było jednym z ważnych elementów układu o stowarzyszeniu (Кримова, 2019). Według Andrija Parubija, przewodniczącego Rady Najwyższej, kodeks wyborczy był

największym projektem ustawowym parlamentu VIII kadencji. Parlament ten poparł odrzucenie systemu mieszanego i okręgów większościowych (Кримова, 2019).

Zakończenie

Proces kształtowania się prawa wyborczego potwierdził dążenie narodu ukraińskiego do demokracji. Częste zmiany miały zarówno pozytywny, jak i negatywny wpływ na kształtowanie systemu wyborczego Ukrainy. Z jednej strony, utrudniało to praktykę stosowania ustawy podczas procesu wyborczego, a z drugiej – tak częste zmiany były spowodowane rozwojem społeczeństwa obywatelskiego w tym kraju (Sydun, 2011).

W procesie formowania się prawa wyborczego Ukrainy istotną rolę odgrywa UE, a szczególnie jej instytucje. Biorąc pod uwagę wydarzenia z ostatnich lat, to jednak PE wykazał się największą inicjatywą w kontekście zmian w prawie wyborczym na Ukrainie. PE jest głównym inicjatorem zmian w prawie wyborczym na Ukrainie. Instytucja ta przyczyniła się w dużym stopniu do realizacji reform na Ukrainie i spowodowała, że znalazła się ona o krok bliżej UE. Stąd przeprowadzone badania pozwoliły na potwierdzenie tak sformułowanej hipotezy. Jednocześnie podkreślić należy, iż nie była to jedyna instytucja, której zależało na zmianach w prawie wyborczym Ukrainy.

Dotychczas jednym z najpoważniejszych problemów w prawie wyborczym Ukrainy była powszechna korupcja oraz brak odpowiednich przepisów wyborczych. PE zabiegał o stopniowe wyeliminowanie korupcji w prawie wyborczym, domagając się przyjęcia ustawy o NSA. Dzięki inicjatywie PE NSA działa sukcesywnie od ponad 2 lat. Dodatkowo PE kontrolował przebieg wyborów prezydenckich i parlamentarnych na Ukrainie, wysyłając tam misje obserwacyjne. PE doprowadził również do przyjęcia przez ukraiński parlament nowego kodeksu wyborczego, który wejdzie w życie 1 grudnia 2023 roku.

Obietnice byłego prezydenta dotyczące zmiany ordynacji wyborczej na wybory parlamentarne na Ukrainie nie stały się rzeczywistością pod rządami Petra Poroszenki. Dlatego wiadomość o przyjęciu zmian stała się prawdziwą sensacją dla Ukraińców i okazją do spojrzenia na własną odpowiedzialność w inny sposób (*Як будуть проходити парламентські вибори 2019...*,

2019). W 2024 roku Ukraińcy będą już głosować w proporcjonalnym systemie wyborczym z otwartymi listami (*Як будуть проходити парламентські вибори 2019...*, 2019).

Warto jednak zaznaczyć, iż sukces wprowadzanych zmian zależy od tego, czy nowe prawo wyborcze będzie rzeczywiście przestrzegane, czy też pozostanie tylko deklaracją prawną. To zaś zadecyduje o tym, czy los Ukrainy związany będzie z integracją europejską.

MGR MARTA LABUDA

Katedra Studiów nad Procesami Integracyjnymi
Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych
Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych
Uniwersytet Jagielloński
ul. Władysława Reymonta 4, 30-059 Kraków
marta.labuda@doctoral.uj.edu.pl

Bibliografia

- Centralna Komisja Wyborcza Ukrainy: Wybory przeszły bez większych naruszeń.* (2019). Pobrano z: <https://belsat.eu/pl/news/centralna-komisja-wyborcza-ukrainy-wybory-przeszly-bez-wiekszych-naruszen/>.
- European Parliament. European Parliament resolution of 12 December 2018 on the implementation of the EU Association Agreement with Ukraine.* (2018, 12 grudnia). Pobrane z: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0518_EN.html?redirect.
- EU-Ukraine Parliamentary Association Committee. Ninth Meeting 13-14 March 2019 (Strasbourg). Final Statement and Recommendations pursuant to Article 467(3) of the Association Agreement.* (2019, 13-14 marzec). Pobrane z: http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/162346/9th_PAC_Final_Statement_and_recommendations.pdf.
- Jarosiewicz, M. (2018). *Przyjęcie ustawy o utworzeniu Wyższego Sądu Antykorupcyjnego na Ukrainie.* Pobrane z: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2018-06-15/przyjecie-ustawy-o-utworzeniu-wyzszego-sadu-antykorupcyjnego-na>.
- Labuda, M. (2018). *Realizacja Partnerstwa Wschodniego przez Ukrainę.* Pobrane z: <https://www.kuriergalicyski.com/actualnosci/69-ukraina/6983-realizacja-partnerstwa-wschodniego-przez-ukraine>.
- Marszałek-Kawa, J., Plecka, D. (red.). (2018). *Leksykon wiedzy politologicznej.* Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Pankiewicz, I. (2012). *Zmiany w prawie wyborczym Ukrainy: plusy i minusy dla integracji europejskiej.* Pobrane z: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element>.

- Na Ukrainie zacznie działać Najwyższy Sąd Antykorupcyjny.* (2019). Pobrane z: <https://www.wnp.pl/parlamentarny/swiat/na-ukrainie-zacznie-dzialac-najwyzszy-sad-antikorupcyjny,39034.html>.
- Parlament Europejski. Posiedzenie plenarne – grudzień 2018 roku. Wdrożenia układu o stowarzyszeniu UE-Ukraina.* (2018, grudzień). Pobrane z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2018/630326/EPRS_ATA\(2018\)630326_PL.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2018/630326/EPRS_ATA(2018)630326_PL.pdf).
- Parlament Europejski. Trzej sąsiedzi objęci Partnerstwem Wschodnim: Ukraina, Mołdawia i Białoruś.* (2021). Pobrane z: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/pl/FTU_5.5.5.pdf.
- Parlament Ukrainy uchwalił nowy kodeks wyborczy.* (2019). Pobrane z: <https://www.ukrinform.pl/rubric-polytics/2738088-parlament-ukrainy-uchwali-nowy-kodeks-wyborczy-wideo.html>.
- Sokół, W. (2007). *Geneza i ewolucja systemów wyborczych w państwach Europy Środkowej i Wschodniej.* Lublin.
- Stelmach, A. (2003). *Zmiana i stabilność w systemie politycznym współczesnej Rosji.* Poznań.
- Sydun, S. (2011). *Efektywność zmian w ukraińskim systemie wyborczym w procesie transformacji.* Pobrane z: http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_14746_ssp_2011_2_09/c/10222-9789.pdf.
- Trojan, M. (2018). *Krytyka ukraińskiego nacjonalizmu i ukrainizacji kraju w rezolucji PE ws. Ukrainy.* Pobrane z: <https://kresy.pl/wydarzenia/krytyka-ukrainskiego-nacjonalizmu-i-ukrainizacji-kraju-w-rezolucji-pe-ws-ukrainy/>.
- Układ o stowarzyszeniu między Unią Europejską i Europejską Wspólnotą Energii Atomowej oraz ich państwami członkowskimi, z jednej strony, a Ukrainą, z drugiej strony.* (2014). Pobrane z: <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/61CEE64851565EC-6C1257D780042312E/%24File/Uklad%20UE-Ukraina%20tekst%20polski.pdf>.
- Ukraiński parlament uchwalił ustawę o Najwyższym Sądzie Antykorupcyjnym.* (2018). Pobrane z: <http://www.polukr.net/blog/2018/06/ukrainski-parlament-uchwalil-ustawe-o-najwyzszym-sadzie-antikorupcyjnym/>.
- Wołodimir Zelenski zwycięzca wyborów prezydenckich na Ukrainie.* (2019). Pobrane z: https://pism.pl/publikacje/Wolodymyr_Zelenski_zwyciezca_wyborow_prezydenckich_na_Ukrainie.
- Верховна Рада ухвалила новий Виборчий Кодекс України з відкритими списками.* (2019). Pobrane z: <https://tsn.ua/politika/verhovna-rada-uhvalila-noviy-viborchiy-kodeks-ukrayini-z-vidkritimi-spiskami-1376373.html>.
- Вінокуров, Я. (2018). Антикоруційний суд має запрацювати у 2018 році – Порошенко.* Pobrane z: <https://hromadske.ua/posts/antikoruptsiinyi-sud-maie-zapratsiuvaty-u-2018-rotsi-poroshenko>.
- Гелюх, М. (2019). Новий Виборчий кодекс України: за що проголосувала Верховна Рада.* Pobrane z: <https://ua.news.ua/novuj-vyborchij-kodeks-ukrayiny-za-shho-progolosuvala-verhovna-rada/>.
- Закон України про Вищий антикорупційний суд.*
- Проект Виборчого кодексу України.* (2019). Pobrane z: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56671.

- Кримова, А. (2019). *Новий виборчий кодекс: за якими правилами українці обиратимуть владу*. Pobrane z: https://24tv.ua/noviy_viborchiy_kodeks_za_yakimi_pravilami_ukrayintsi_obiratimut_vladu_n1176735.
- Куренной, В. (2019). *Новий виборчий кодекс: страх старої політичної еліти та мажоритарних феодалів*. Pobrane z: <https://www.pravda.com.ua/columns/2019/03/14/7209179/>.
- Офіційні результати парламентських виборів 2019: ЦВК визнала обраними вже 84 депутатів. (2019). Pobrane z: https://24tv.ua/parlamentski_vibori_2019_rezultati_golosuvannya_vibori_u_verhovnu_radu_n1180469.
- Перший рік роботи Антикорсуду: «зрада» чи «перемога». (2020). Pobrane z: <https://www.radiosvoboda.org/a/pershyy-rik-roboty-antykorsudu-zrada-chy-peremoha-/30822651.html>.
- Поіменне голосування про проект Виборчого кодексу України №3112-1 у другому читанні та в цілому з урахуванням поправок. (2019). Pobrane z: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/radan_gs09/ns_golos?g_id=28987.
- Результати виборів президента України. (2019). Pobrane z: <https://www.rbc.ua/ukr/news/rezultaty-vyborov-prezidenta-ukrainy-1543489389.html>.
- Центральна Виборча Комісія. *Постанова про склад окружних виборчих комісій з виборів Президента України для організації підготовки та проведення повторного голосування 21 квітня 2019 року з чергових виборів Президента України 31 березня 2019 року*. (2019, marzec). Pobrane z: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0773359-19>.
- Червоненко, В., Данильченко, А. (2019). *Виборчий кодекс ухвалили: як відбуватимуться вибори по-новому і коли*. Pobrane z: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-48936236>.
- Як будуть проходити парламентські вибори 2019: Верховна Рада України затвердила новий Виборчий кодекс. (2019). Pobrane z: <https://znaj.ua/politics/246734-yak-budut-prohoditi-parlamentski-vibori-2019-verhovna-rada-ukrajini-zatverdila-noviy-viborchiy-kodeks>.